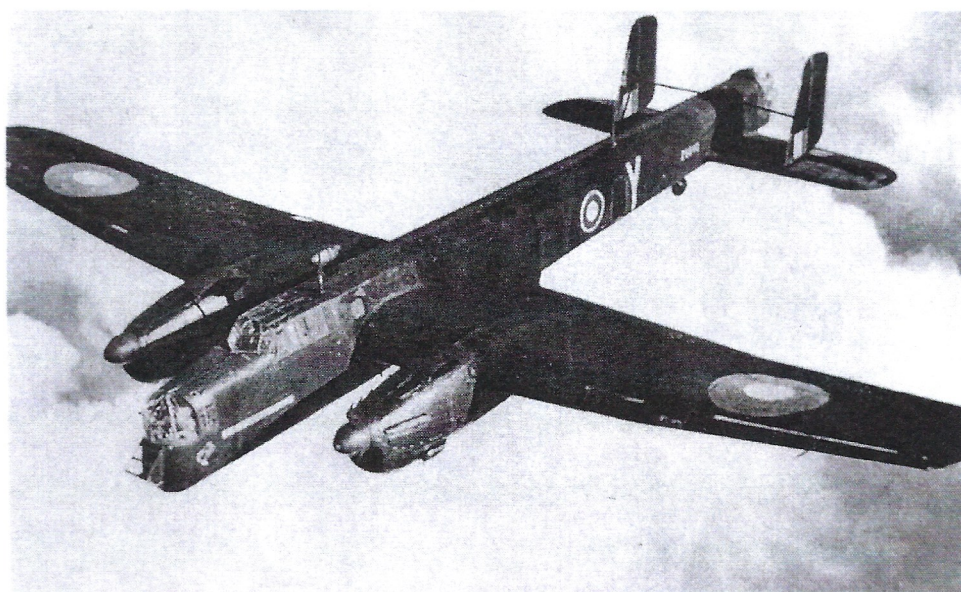

Een Whitley crash bij Hummelo

Door Karl Lusink

Het begin

In oktober 1940 is de oorlog ruim 5 maanden aan de gang. De mensen in de Nederland krijgen steeds meer te maken met de luchtoorlog. Afweergeschut en zoeklichten worden er her en der neergezet, ook in de Achterhoek. Het gedreun van bommenwerpers op weg naar doelen in Duitsland, zoeklichten die de hemel verlichten en het geknal van het afweergeschut zijn zaken die menigeen die de oorlog heeft meegemaakt zich nog haarfijn kan herinneren. De Duitse luchtverdediging heeft ook de beschikking over nachtjagers die aan het begin van de oorlog opstegen om bommenwerpers die gevangen zaten in een zoeklicht neer te schieten, dit was de zgn. "Helle Nachtjagd". Ook plaatsten de Duitsers radarstations in Nederland die in staat waren om de Britse bommenwerpers te traceren. Op 7 september 1940 werd er een radar geplaatst in Nunspeet en deze stond op 26 september voor het eerst in verbinding met een zoeklichtcomplex in Giesbeek. De overvliegende bommenwerpers werden getraceerd door de radar in Nunspeet die dit doorgaf aan Giesbeek. Dit zoeklichtcomplex was daarna in staat de overvliegende bommenwerpers te beschijnen! Technisch een formidabel resultaat, en dit bewoog Oberst Kammhuber er toe ook een zoeklichtcomplex bij Vorden neer te zetten. Hier werd op 2 oktober 1940 de eerste radargeleide nachtjacht overwinning geboekt. De radar bij Nunspeet detecteerde de bommenwerper die door het zoeklicht bij Vorden werd beschenen, een Duitse nachtjager die vanaf Deelen was opgestegen schoot daarop de bommenwerper die "gevangen" zat in de zoeklichtbundels neer. Het toestel, een Britse Whitley bommenwerper explodeerde in de lucht even buiten Hummelo waarbij de gehele bemanning omkwam. Hieronder het verslag van deze bewuste nacht in oktober 1940.

Whitley bommenwerper

1 oktober 1940

In deze nacht stuurt het Britse bombardements commando (Bomber Command), 99 toestellen naar diverse doelen in Nederland en Duitsland. Op de basis Dishforth in Yorkshire staan aan het begin van de avond 8 Whitley bommenwerpers gereed om op te stijgen. Twee hebben er de haven van Rotterdam als doel terwijl de andere 6 een oliefabriek bij Sterkrade in het Duitse Ruhrgebied als doel hebben. Eén voor één stijgen de bommenwerpers op van de basis. Om 6 minuten over zeven in de avond stijgt Whitley P-4964 op van Dishforth om er nooit meer terug te keren. Achter de stuurknuppel zit de 21 jarige 1ste Piloot Neville Halsey Andrew afkomstig uit Marton in Nieuw Zeeland.

Het was voor hem zijn 18e missie en zijn 9^e als gezagvoerder. Naast hem zit de 27 jarige 2^e Piloot Harry Wright Morgan eveneens een Nieuw Zeelander bezig aan zijn 9^e missie.

Waarnemer op deze vlucht is de 20 jarige Welshman George Enos Matson. De 19 jarige Philipp Hall Richmond uit Churt in Surrey bedient de radio terwijl de 19 jarige Arthur Roscoe

afkomstig uit Bolton in Lancashire de mitrailleurs in de staartkoepel bedient. Voor Richmond was het zijn eerste vlucht met deze bemanning.

De heenweg verloopt zonder noemenswaardige incidenten. Het doel wordt vermoedelijk vanaf ruim 3 kilometer hoogte (10.000 feet) gebombardeerd met brandbommen. Op de terugvlucht slaat echter het noodlot toe! Whitley P-4964 word gepeild door het pas operationele Duitse radarstation bij Nunspeet. Deze staat in verbinding met het zoeklichtcomplex in Vorden. Het toestel wordt "gevangen" in de zoeklichtbundels en even later neergeschoten door een Duitse Messerschmitt Me 110 nachtjager afkomstig van de vliegbasis Deelen.

Mangelsdorf

Deze nachtjager wordt gevlogen door de 21 jarige Luitenant Hans Georg Mangelsdorf en zijn marconist Unteroffizier Hubert Winter behorende tot de 2^e Staffel van Nachtjagdgeschwader 1. Vanaf vliegbasis Deelen bereiken ze snel de Whitley en het pleit is snel beslecht.

De boordwapens van de Messerschmitt ratelen en brandend komt de P-4964 over Doetinchem. Boven boerderij "De Balen" aan de Hessenweg in Hummelo explodeert het toestel in de lucht. Alle 5 bemanningsleden komen bij de crash om het leven. Het is de eerste "overwinning" voor Luitenant Mangelsdorf, maar lang heeft hij er niet van kunnen "genieten" in de nacht van 14 op 15 oktober schiet hij nog een Hampden bommenwerper neer in de buurt van Berlijn. Even later crasht hij met zijn marconist Hubert Winter op 12 km westelijk van de vliegbasis Gardelegen. Beide vliegers komen hierbij om.

Messerschmitt Me 110 nachtjager

Luitenant Hans-Gorg Mangelsdorf werd op 23 februari 1919 geboren in Neuzelle, Kreis Guben in het Duitse Brandenburg. In juni 1940 werd hij ingedeeld bij 2./NJG 1.

Unteroffizier Hubert Winter werd op 3 juli 1918 geboren te Eschweler Kreis Aachen.

Hij ligt begraven op de Evangelische Begraafplaats in Eschweiler, in Blok 2, Graf 313.

Hummelo

In Hummelo is Mw. Westerbeek van Eerten getuige van het neerschieten van de Whitley, en zij schrijft hierover het volgende in haar dagboek: " *Opeens werden we opgeschrikt door een fel mitrailleurvuur, kort maar hevig, en zagen toen het vreeselijke schouwspel. De mitrailleur van een Duitse jager had het Engelsche vliegtuig geraakt en brandend viel het in twee of drie stukken naar beneden. Het viel een kilometer of vier van hier op het dak van een schuur van de boerderij de baale in de hei. Even later zagen wij de hemel in een vuurgloed.* ".

Even later wordt Dokter Westerbeek van Eerten gebeld door de burgemeester om er heen te gaan en eventueel hulp te verlenen. Als de Dokter terugkomt geeft hij een indrukwekkende beschrijving van wat hij heeft gezien aan zijn vrouw die dit in haar dagboek zet: " *Daar lag het brandende vliegtuigwrak op de schuur. Niemand mocht echter dichtbij, omdat men niet wist of er nog bommen in waren. De jongens hebben geholpen met blusschen van de brand van de schuur, maar veel kon er verder niet gedaan worden. Natuurlijk waren Duitse militairen er dadelijk bij, die de heele zaak regelden. Het viel Bart op, dat er absoluut geen hoerastemming was, integendeel, de Duitschers zelf waren ook onder de indruk. Er schijnen vijf mannen in het vliegtuig geweest te zijn. Drie zijn geheel verkoold en waren ook niet te identificeren. De vierde was in het staartstuk en was degeen die de mitrailleur bediende. Een eind verder is ook de vijfde man gevonden.* "

De bemanning

P/O Neville Halsey **ANDREW**

NZ-36252

Piloot

Geboren te Ellesmere, Canterbury, New Zealand, op 31 maart 1919.

21 jaar

Zoon van Mr en Mrs I Andrew uit Marton, Nieuw Zeeland.

Pilot-Officer N. H. Andrew, of Marton, who is missing on air operations.

OCTOBER 5, 1940.

MARTON AIRMAN MISSING

PILOT-OFFICER NEVILLE
ANDREW

ADVICE FROM AIR MINISTRY.

Advice has been received from the Air Ministry by Mr. and Mrs. Isaac Andrew, "Eccleston," Marton, that their son, Pilot-Officer Neville Halsey Andrew, is reported missing as the result of air operations on October 1, and that enquiries are being made through the International Red Cross at Geneva and any further information will be forwarded.

Mr. Neville Andrew, who is 21 years of age, was educated at the Marton District High School and a member of the Marton Old Boys' Cricket and Football Clubs. He was accepted for Civil Reserve Air Force training in 1937, for two years' training at the Wanganui Aero Club, and accepted for training for the Royal Air Force in June, 1939, proceeding to Wigram in September, 1939. He left for England on February of this year, and after more advanced training was posted to the Bomber Squadron.

Hij zat o.a. op de District Highschool in Marton, waar hij eind 1936 zijn diploma haalde. Andrew was erg sportief aangelegd en hield zich bezig met rugby, cricket, tennis, hockey, zwemmen, en atletiek.

In April 1937 meldt hij zich aan bij de RNZAF maar wordt dan nog niet aangenomen.

In Juni 1937 gaat hij naar de Civil Reserve of Pilots, en volgt daar de "elementary flying training" bij de Wanganui Aero Club en slaagt voor de A licentie test in februari 1938.

Begin 1939 meldt hij zich weer aan bij de RNZAF en nu wordt hij wel aangenomen.

Op 12 september 1939 gaat hij naar de Flying Training School in Wigram als Acting Pilot Officer, hier haalt hij zijn Flying Badge!

Op 15 januari 1940 vertrekt hij naar de Ground Training School in Levin voor zijn vervolg opleiding tot piloot. En op 17 februari 1940 vertrekt hij naar Engeland voor dienst in de RAF.

Op 19 April 1940 wordt hij ingedeeld bij 12 Operational Training Unit (OTU) in Benson, Oxfordshire.

Voor afronding van zijn training komt hij op 13-07-1940 bij 10 OTU in Abingdon, Berkshire terecht. En op 3 augustus 1940 wordt hij operationeel ingedeeld bij 78 Squadron op de basis Dishforth in Yorkshire. Hier neemt hij deel aan 18 operationele vluchten, waarvan 9 als gezagvoerder.

P/O Harry Wright **MORGAN**

NZ-43708

2e Piloot

Geboren te Ashburton, Canterbury, New Zealand op 8 april 1913.

27 jaar

Zijn naam staat op het War Memorial in Ashburton.

Zuster: Mrs F.B. Pilbrow uit Oxford, North Canterbury.

Genoot onderwijs aan de Ashburton Highschool and Christ's College. Op deze laatste school verkreeg hij zijn toegang tot de Universiteit.

Hij studeert werktuigbouw aan de Canterbury University College.

Op het gebied van sport was hij geïnteresseerd in football en tennis.

Beroepsmatig werkt hij in de schapenhouderij bij zijn zwager, Mr H. Pilbrow in Oxford.

Op 14 april 1939 meldt hij zich aan als kort verband vrijwilliger bij de RNZAF, maar dit verloopt niet succesvol om medische redenen. In maart 1939 meldt hij zich opnieuw aan en dit keer wordt hij wel aangenomen.

Zijn service training begint op 20 september 1939 op de Ground Training School in Rongotai met als rang Acting Pilot Officer. Op 21 oktober 1939 gaat hij naar No 1 Elementary Flying Training School in Taieri om te beginnen met zijn training tot piloot.

Op 19 december 1939 naar No 1 Flying Training School waar hij zich verder bekwaamt op de Vildebeest en Fairey Gordon toestellen. Hier ontvangt hij op 13 februari 1940 zijn Flying Badge! Op 26 april 1940 vertrekt hij met de SS Ranitiki naar Engeland om dienst te nemen in de RAF. Op 8 juni 1940 naar No 1 RAF Depot in Uxbridge, hier krijgt hij zijn promotie tot Pilot Officer. Hij wordt op 16 juni ingedeeld bij No 4 (C) Ferry Pilot's Pool in Kemble, Gloucestershire.. Hier continueert hij zijn training met de Anson en Wellington.

Op 30 juni naar 12 OTU in Benson, Oxfordshire. Hier traint hij op de Fairey Battle.

Op 11 augustus 1940 naar 10 OTU in Abingdon, Berkshire, hier vliegt hij met de Avro Anson en Whitley. Op 1 september naar 78 Squadron in Dishforth Yorkshire.

Hij neemt deel aan 9 operationele vluchten.

Ashburton Memorial

Sgt George Enos **MATSON**
Afkomstig uit Ystradgynlais, Glamorgan
Sneuvelt op zijn 12e missie!

Waarnemer
20 jaar

Sgt Philip Hall **RICHMOND**

Afkomstig uit Kirby Stephen, Westmorland

Radiotelegrafist
19 jaar

Werd in 1921 geboren in Kirby Stephen in Westmorland. Hij was de zoon van James en Gertrude Richmond. Later verhuisde hij naar Churt in Surrey, waar hij nu op het War Memorial wordt herdacht. Ook staat zijn naam op een plaquette in de St John's kerk in Churt. Richmond sneuvelt op zijn 6^e missie!

Sgt Arthur **ROSCOE**
Afkomstig uit Bolton, Lancashire
Sneuvelt op zijn 18^e missie!

Staartschutter
19 jaar

Het staartstuk van de Whitley bij Scheurs aan de Zelhemseweg.

De begrafenis

Op 4 oktober 1940 wordt de bemanning van de P-4964 begraven op het kerkhof in Hummelo. Mevrouw Westerbeek van Eerten schrijft hierover het volgende in haar dagboek: "Vandaag is hier de begrafenis geweest. De plechtigheid was heel sober en misschien juist daardoor zeer aangrijpend. Vijf kisten stonden bij de open groeve op het kerkhof. Behalve enkele officieele personen mocht er niemand op het kerkhof, maar daarbuiten stonden honderden mensen uit Hummelo en omgeving. De burgemeester met de ambtsketen, de pastoor, de dominee en Bart stonden bij de groeve. Twee kisten waren gemerkt, en de andere 3 niet. Op elke kist lag een groote krans sparregroen en lila dahlia's. Om 3 uur kwam een peloton Duitschers aanmarcheeren. Aan weerszij van het groote gemeenschappelijke graf werd een schildwacht geposteed. De anderen stonden in een rij langs het graf in de houding. Toen nam Ds Goedhart het woord. Hij sprak een korte inleiding in het Duitsch en las toen een gedeelte uit de Bijbel. Daarna bad hij het "Onze Vader" en voegde er tusschen, dat God de verre familieleden kracht en troost zou geven. Toen werd het commando gegeven, de kisten werden één voor één neergelaten en toen klonk als één schot het salvo, de militairen groet. Daarna trok het peloton af. De plechtigheid was afgelopen, en allen gingen naar huis."

HUMMELO.

Teraardebestelling gevallen Engelsche vliegers.

— Vrijdagmiddag om 3 uur heeft op de Begraafplaats alhier de teraardebestelling plaats gehad van de stoffelijke resten van de 5 Engelsche vliegers, die in de nacht van j.l. Dinsdag op Woensdag tijdens een luchtgevecht omkwamen.

Voor deze droeve plechtigheid bestond groote publieke belangstelling; op het kerkhof werd evenwel geen publiek toegelaten. Bij de teraardebestelling waren aanwezig de heer Burgemeester dezer gemeente, Ds. D. C. Goedhart, Pastoor M. F. Batenburg en Dr. B. J. Westerbeek van Eerten. Bij de groeve stond een Duitsche eerewacht opgesteld, terwijl een eerepeleton van 15 Duitsche soldaten onder bevel van een officier 3 salvo's lostte.

Ds. Goedhart hield een korte toespraak in het Duitsch, waarin hij wees op de troost die er voor alle menschen, dus ook voor deze gevallen krijgers, is gelegen in het Evangelie van Jezus Christus. Z.Eerw. besloot met het bidden van het „Vater Unser".

Hierna werden de 5 kisten in de gemeenschappelijke groeve gelaten, die voorzien was van 5 houten zerken, elk met een krans behangen.

Alle aanwezigen brachten hierna een eerbiedigen laatsten groet aan de gevallen, waarmede deze sobere, aangrijpende plechtigheid ten einde was.

Verslag van de begrafenis in De Graafschapbode van 7 oktober 1940.

Piloot Andrew en staartschutter Roscoe konden meteen worden geïdentificeerd. De andere 3 kregen na de oorlog pas een naam op het graf.

Tenslotte

Op 19 oktober werd er in het bos bij de Balen nog een parachute gevonden met het nummer P-4964 erop. De Duitsers verzonden in hun ijver een telegram die in heel Nederland werd ontvangen. Men verzocht om aanhouding van een voortvluchtig bemanningslid van de P-4964. Helaas waren zij allen om het leven gekomen, hetgeen de Duitsers uiteindelijk ook wel wisten. De volgende dag werd de oproep al weer ingetrokken!

Op 2 October 1940 is bij Hummelo (Gelderland) een Engels vliegtuig gemmerd p 4964 neergestort stop. op 19 October 1940 is in bosch bij Hummelo en Keppel valschern gevonden dat hazelfde nummer droeg als het vliegtuig bovenbedoeld stop. Er moet mede gerekend worden dat een inzittende met de valschern onlang gesprongen is en nog voortvluchtig is stop op verzoek der Duitsche autoriteiten deel ik U mede dat opsporing van dezen voortvluchtige wordt verzocht; eventussels aanhouding moet onmiddellijk dringend telefonisch aan de Rijksinspectie Luchtbescherming worden gemeld.

De Secretaris-Generaal
wnd. Hoofd van Binnenlandsche Zaken,
FREDERIKS.

Het telegram

In 1996 bezocht de toenmalige archivaris en voormalig bommenrichter van 78 Squadron, John Erricker samen met zijn vrouw Norma de graven in Hummelo. Hij werd begeleid door de auteur en de heer Gerhard Velhorst uit Doetinchem. De heer Velhorst uit Doetinchem ben ik veel dank verschuldigd! Hij zette mij in het midden van de jaren 80 van de vorige eeuw op het goede spoor om onderzoek te doen naar deze crash. Ook kreeg ik van hem een groot aantal documenten die betrekking hadden op de crash van Whitley P-4964.

Gerhard Velhorst, John Erricker en de auteur (vlnr) bij de graven (1996).

Ook de familie Westerbeek van Eerten bleef betrokken bij deze crash. De familie kwam in contact met de familie Andrew en toen Lodewijk Westerbeek van Eerten in 1950 emigreerde naar Nieuw Zeeland was men hem uit dankbaarheid behulpzaam bij het zoeken naar werk. Lodewijk werkte zijn hele leven op vliegveld Harewood in Christchurch. Hij noemde zijn jongste zoon Neville, als eerbetoon aan piloot Neville Halsey Andrew! Lodewijk stierf op 28 augustus 2008 en in een sobere plechtigheid werd een gedeelte van zijn as uitgestrooid bij de graven van de bemanning van Whitley P-4964!

Ook deden de heer en mevrouw Bruggeman uit Laag-Keppel begin 1997 onderzoek naar de families van Andrew in de regio Ellesmere en van Morgan in Ashburton. Beide plaatsen liggen op het Zuid eiland ten Zuidwesten van Christchurch. Helaas was dit niet succesvol! Wel kreeg ik de beschikking over kopieën van de persoonlijke dossiers van deze vliegers uit het Royal New Zealand Air Force Museum in Christchurch dankzij de familie Bruggeman!

Kranslegging op 4 mei.

Bronnen:

Archief Karl Lusink/ARGA

Gemeentearchief Hummelo en Keppel

Notulen Kerkeraad Hummelo

National Archives Londen – Operations Record Book 78 squadron

RAF Museum Hendon: Aircraft Movement Card. (A.M. Form 78)

Deutsche Dienststelle WAST, Berlijn. Namentliche Verlustmeldung Lt Mangelsdorf.

Service files P/O Andrew en P/O Morgan – RNZAF museum Christchurch, New Zealand.

Cenotaph Database – Auckland War Memorial Museum, New-Zealand.

De Graafschapbode – Artikel 7 oktober 1940.

Dagboek Mw Westerbeek van Eerten – Blz. 34/35.

Met dank aan:

Gerhard. W. Velhorst, Doetinchem.

Marnix Westerbeek van Eerten, Gouda.

Mw Bruggeman, Laag-Keppel.

C. Hettinga (+), Gaanderen.

Literatuur:

The Bomber Command War Diaries - Middlebrook/Everit 1985

Er Op of er Onder – Stork/Nederkoorn 1985. Blz. 398.

Wespennest Leeuwarden Deel 1 – Ab A Jansen. 1976 Blz. 75.

Herinneringen van een medicijnman – Dr B.J Westerbeek van Eerten.1966, Blz. 130-133.

Die Geschichte der Luftnachrichten-Truppe – Karl Otto Hoffmann - Band II, Deel 1, Blz. 34.

© Karl Lusink/ARGA

